Immateriaalioikeudet auttavat suojaamaan osaamista

30.5.2018

Immateriaalioikeudet (IPR) ovat yksinoikeuksia, jotka mahdollistavat henkisen työn tuloksen taloudellisen hyödyntämisen. Immateriaalioikeudet tarjoavat omistajalleen oikeuden määrätä luomastaan teoksesta tai keksinnöstä, ja esimerkiksi kieltää muita hyödyntämästä sitä. Yksinoikeuteen kuuluva kielto-oikeus on tärkeä immateriaalioikeuksien taloudellisen hyödyntämisen kannalta ja siksi immateriaalioikeudet voidaankin nähdä osana yrityksen varallisuutta. Lähtökohtaisesti oikeudet syntyvät aina luonnollisille henkilöille, mutta sopimusten avulla niitä voidaan myös siirtää. Tunnetuimpia teollisoikeuksia ovat patentit (uudet keksinnöt), tavaramerkit (tavaroissa olevat tunnusmerkit) ja mallioikeudet (esineen tai koristeen ulkomuodot).

Suojaamatonta tuotetta voi kuka tahansa hyödyntää ilman lupaa. Tämän vuoksi on tärkeää harkita tarkasti, mitä tietoja keksinnöstään julkaisee. Tuotteen kehityksen vaatima taloudellinen investointi saattaa jäädä hyödyntämättä, etenkin silloin, jos tuotetta on helppo kopioida. Suojaaminen voi siis antaa yritykselle muutaman askeleen etumatkan kilpailijoihin nähden.

Immateriaalioikeudet ovat luonteeltaan kansallisia ja ne ovat voimassa vain siinä maassa, johon niitä on haettu. Tämä tarkoittaa sitä, että keksinnölle ja yrityksen tavaramerkille on haettava erikseen suojaa jokaisessa maassa, jossa sitä tarvitaan.

Immateriaalioikeudet perustuvat lakiin

Immateriaalioikeudet jaetaan kahteen pääalueeseen, tekijänoikeuteen ja teollisoikeuteen. Molemmat perustuvat lakiin ja niiden rikkomisesta voi seurata rangaistus. Tekijänoikeus liittyy etenkin luovaan työhön ja syntyy automaattisesti heti, kun teos on luotu. Siksi tekijänoikeudet ovat tärkeitä esimerkiksi taiteilijoille, kirjailijoille ja musiikintekijöille. Teollisoikeudet (esim. patentti-, malli-, tavaramerkki- ja toiminimioikeus) ovat luonteeltaan teknisiä ja edellyttävät yleensä rekisteröintiä. Usein teollisoikeuksien hakeminen voikin olla melko monimutkainen, hidas sekä kallis prosessi. Teollisoikeuksien avulla on kuitenkin mahdollista suojata monipuolisesti yrityksen hankkimaa osaamista, henkistä pääomaa ja kilpailuetua.

Yritys voi hyödyntää immateriaalioikeuksia taloudellisesti itse tai myöntää toisille niiden käyttöoikeuksia eli lisenssejä. Käytön edellytykseksi asetetaan yleensä taloudellinen korvaus ja luvatta tapahtunut käyttö voidaan kieltää. Toisaalta esimerkiksi patentteja voidaan hakea myös imagosyistä, koska ne voivat lisätä yrityksen uskottavuutta, edesauttaa markkinointia tai parantaa yrityksen mahdollisuuksia saada riskirahoitusta. Immateriaalioikeuksilla voi siis olla monenlaisia hyötyjä yrityksille. Täytyy kuitenkin muistaa, että niiden hallinnointi aiheuttaa myös kustannuksia ja vaatii resursseja (esim. hakumenettelyt ja loukkausten valvonnat).

Teksti:
Pirjo-Leena Ketola ja **Seliina Päällysaho**

Kirjoittajat työskentelevät Silta kaupallistamiseen –hankkeessa. Hankkeen päärahoittajana on Euroopan aluekehitysrahasto (Pirkanmaan liito ja Etelä-Pohjanmaan liitto). Hankkeen toteuttajia ovat Seinäjoen ammattikorkeakoulu sekä Seinäjoen yliopistokeskus/Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu. Hankeaika on 1.10.2016 – 30.6.2018.